

Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Vedud İsminin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği

Yrd.Doç.Dr. İrfan SEVİNÇ*

Özet

Bu makalede ele alınan Vedud ismi öz olarak Allah ile insan arasındaki karşılıklı sevgiye işaret eder. Makalenin amacı Vedud isminin anlamını, bu anlamın sahip olduğu değeri, Allah ile insan arasında var olan karşılıklı sevgi döngüsünü ortaya koymaya çalışmaktır. Makalede, din eğitimi derslerinde kavram öğretiminde bir örnek olabileceği düşünülen "Vedud" kavramının kelime anlamı ile kültürel arka planı, ayet ve hadis referansları ile din öğretimine konu edilmesi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Esmâ-i Hüsnâ, Vedud, Din Öğretimi, Sevgi.

Abstract

This paper is about Vedud, one of the Most beautiful names of God. Vedud is selected for this paper due to its meaning (love) and because it addresses the mutual love relationship between God and Human. The purpose of this paper is not only to explain the meaning of Vedud and the value of its meaning, but also to clarify the mutual love relationship cycle between God and Human. In this paper the cultural and lexical meaning of Vedud concept, an example for concept teaching religion education courses, is discussed by referring to verses of Quran and hadiths. Transferring Vedud concept to education environment is also discussed.

Key Words: al-Vedud, Most Beautiful Names of God, Religious Education, love.

---

* KSÜ İlahiyat Fakültesi e-posta: irfansevinc@gmail.com

Giriş

Eğitim-öğretim sürecini etkili ve verimli hale getirmek üzere pek çok teori, felsefe, strateji ve yöntemler geliştirilmiştir. Tüm bu çalışmaların amacı öğrenen bireyi merkeze koyarak, onun en üst derecede öğrenmesine ve öğrendikleri ile hayatı yorumlama süreci arasında bağ kurmasına yardımcı olmaktır. Konu din öğretimi olunca, birey merkezli bir öğretim aşamasında gerçekleştirilecek olan öğretimin neliği ve nasıllığı üzerinde dikkatle düşünmek gerekmektedir. Bu noktada, temel bazı nitelikler olan eleştirel düşünme, kendi başına karar verebilme, hayatın anlamını kavrayabilme, özgürlük, güven, sevgi gibi kavramları kazandırmada din öğretiminden yararlanılabilir.¹ Bu çerçevede makalenin temel hedefi, sevgi kavramının öğretiminde Esmâ-i Hüsna'dan nasıl yararlanılabileceğini gösterebilmektir.

İnsan zihninin en kompleks faaliyetlerinden biri düşüncedir. Düşünce, herhangi bir objeye olaya, görüşe, kanaate, inanca vs. zihinsel yönden derinliğine yapılan bir yaklaşımdır. Kavramlar, hüküm yürütmeler ve sonuç çıkarmalar düşüncenin temelini oluştururlar. Bir kelimenin anlamı kavram demektir. Kavram bir semboldür ve ortak özellikleri bulunan şeylerin hepsini de ifade eder. İnsan düşünürken kavramları kullanır. Kavramlar arasında ilişkiler kurar, hükümler yürütür.² Kavramlar arasında ilişkiler kurma, hükümler yürütme ve sonuç çıkarma bilgiye ulaşmanın ve bilgi üretmenin de temel unsurlarıdır. O halde oluşturulacak bilgi yapısının sağlam ve güvenilirliği için, bilginin yapı taşları diyebileceğimiz kavramların, doğru anlamlandırılması ve doğru yerleştirilmesi gerekir. Din öğretimi söz konusu olduğunda, bireyin dini bilgi yapısının oluşturulması; din hakkında bilgilendirme konusunda da dini kavramların öğretil-

---

¹ Yıldız Kızılabdullah, Esmâ-i Hüsna'dan Bir İsim: "El-Mü'min" : Din Öğretimine Konu Edilmesi Ve Uygulama Örneği, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14:1 (2009), Ss.229-244

² Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yay. İstanbul, 2013, 9. Baskı, s. 92-93.

mesi yararlanılabilecek bir yöntemdir. Ayrıca öğrenilen dini bilginin sağlamlığı ve güvenilirliği de dini kavramlar hakkında edinilen bilginin doğruluğu ile yakından alakalıdır. Dini kavramların öğretilmesi, bireyin dini bilgi şemasını doğru oluşturabilmesi ve sistematik hale getirebilmesine de yardımcı olur. Bunun yanı sıra eleştirel düşünme, kendi başına karar verebilme, problem çözebilme yeteneğini kazanma gibi temel bazı niteliklerin yanında, bireyin sosyalleşmesi, hayatı anlamlandırabilmesi, anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilmesi konusunda da dini öğrenmelerinin katkısı olabilecektir. Dini kavramların öğretiminin önemi kadar, dini kavramların öğretiminde bireylerin gelişim özellikleri, kullanılan dil ve öğrenme durumları da dikkate alınmalıdır.³

Esmâ-i Hüsnâ olarak bilinen Allah'ın güzel isimlerine Kur'an'da çeşitli ayet ve Hz. Peygamberin hadislerinde değinilmektedir. Esmâ-i Hüsnâ Ayet ve hadislerde yer almaları nedeniyle sahip oldukları dini anlamın yanı sıra pedagojik olarak da önemli anlamlar içermektedir. Bu makalede, Esmâ-i Hüsnâ içerisinde yer alan Vedud ismi üzerinde durulmuştur. Bu ismin tercih edilmesinin nedeni, sahip olduğu Allah ile insan arasındaki karşılıklı sevgi anlamının yanı sıra, Esmâ-i Hüsnâ'dan diğer bazı isimlerle oluşturduğu eylemsel düzeydeki ilişkiler ağıdır. Bu bağlamda makalenin amacı da; Vedud isminin anlamını, bu anlamın sahip olduğu değeri, Allah ile insan arasında var olan karşılıklı sevgi döngüsünü ortaya koymaya çalışmaktır. Makale bu bağlamda iki bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde, din eğitimi derslerinde kavram öğretiminde bir örnek olabileceği düşünülen "Vedud" kavramının kelime anlamı ile kültürel anlamını irdeleyeceğimiz ayet ve hadis referansları ile Vedud kavramının, Esmâ-i hüsnâdan diğer bazı kavramlarla oluşturduğu ilişkiler ağı ve bu ağ üzerinde sevgi eyleminin yeri ve etkisi

---

³Kavram öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar için Bkz. Süleyman Akyürek, *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*, DEM Yayınları, İstanbul 2004, s. 169-192.

üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Vedud kavramının öğrenme ortamına aktarılmasına yer verilmiştir.

Vedud Kavramının

Vedud Arapça'da "vedde" kökünden gelir. Vedde, fiil olarak temenni etmek, sevmek, bir şeyden hoşlanmak anlamlarına gelir. Masdar olarak ise vedde kökünden türetilen vedden, vüdden, meveddeten şeklinde kullanılır. Masdar olarak sevmek, sevgi, dostluk, temenni etmek, istemek anlamlarına gelmektedir. Aynı kökten türeyen kelimelerden el-meveddü: çok seven; el-meveddetü: sevgi, muhabbet, mektup, kitap; el-viddü: dost, muhib, seven, aşık, herşeye sevgisi çok olan; el-vedid: dost, seven, muhib; vüdde: dostluk, sevgi, istek⁴ anlamlarına gelmektedir. Vedud, vedde kökünden feul vezninde ism-i fail olan vedd'in mübalağa sigası olup, çok seven, Allah'ın kullarını çok sevmesi, kendisine yönelene ve tevbe edene muhabbet eden ya da çok sevilen, habib diye tanımlanmaktadır.⁵ Arapçada faul vezni hem ism-i fail hem de ism-i meful manasını ifade edebileceğinden vedud kelimesine her iki şekilde de anlam verilmesi mümkündür.⁶ İsmi fail olarak Allah için kullanıldığında Allah'ın kullarını sevmesi, insanlar için kullanıldığında, müzekkeri ve müennesi aynı olup çok seven adam manasına gelir.⁷ İsm-i meful manasında kullanıldığında ise Allah'ın kulları tarafından sevilmesi anlamına gelmektedir.⁸

⁴İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, 1994; Ahmet b. Faris b. Zekeriyya el-Lugavi, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luga*, Beyrut 1986, 2. Baskı, C.3, s. 912; İbrahim Mustafa, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, İstanbul 1995; Ragıb el-İsfahani, (Tahkik Safvan Adnan Davudi), *Müfredat Eلفazıl Kur'an*, Beyrut 1992; Mevlüt Sarı, *El-Mevarid, Arapça Türkçe Lügat*, Bahar yayınevi, İstanbul, 1980; Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Lügat*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1996. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 3. Baskı, Ankara 1978.

⁵İbn Manzur, A.g.e.; Suat Yıldırım, *Kur'an'da Uluhiyet*, Kayıhan Yayınları 2. Baskı, İst. 1997, s. 158; Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir*, Çev. Suat Yıldırım vd., Hud Suresi tefsiri, Huzur yayın dağıtım, İstanbul 2013 1992; Razi, Hud suresi tefsirinde vedud kelimesinin Araplar arasında "adamı sevdim" tarzında deyim olarak kullanıldığını belirtir.

⁶S. Yıldırım, aynı yer.

⁷M. Sarı, a.g.e.; S. Yıldırım, aynı yer.

⁸Razi, Aynı yer; S. Yıldırım, aynı yer.

Vedde kökü Kur'an-ı Kerimde değişik kalıplarda yaklaşık otuz yerde geçmektedir. Fiil olarak kullanıldığında iki anlam ifade eder. Birincisi temenni etmek, istemek anlamıdır. ⁹ “Putperestlerden her biri bin yıl yaşamak ister (temenni eder)”¹⁰; “İnkâr edenler sizin silah ve eşyalarınızdan ayrılmamızı temenni ederler.”¹¹ “Kitap ehlinden bir grup sizi doğru yoldan saptırabilmeyi çok arzu etti”¹² ; “Onlar sizin sıkıntıya düşmenizi isterler”¹³; “O gün kişi kötülükleriyle kendisi arasında uzak bir mesafe olmasını temenni eder”¹⁴. Fiil olarak kullanımında yüklenilen ikinci anlam ise sevmek, dostluk kurmaktır.¹⁵ “Allah’a ve ahiret gününe inananların Allah ve Rasûlüne düşman olanlara sevgi beslediğini göremezsin”¹⁶; Kur'an'da masdar olarak kullanıldığında da sevgi ve muhabbet manasını ifade eder. “Rahman olan Allah, İman edip yararlı işler yapanlar için gönüllerde bir sevgi yaratacaktır.”¹⁷; “Eşler arasında sevgi (meveddet) ve merhamet yarattı.”¹⁸

Vedud kelimesi Allah'ın ismi olarak Kur'anda iki yerde geçmektedir. Bunlar: Hud suresi 90. ayette: “Rabbinize tevbe ve istiğfar edin. Çünkü O (rahım ve vedud) çok merhamet eden ve çok sevendir” ve Buruc suresi 13. Ayette “O (gafur ve vedud) çok bağışlayan ve çok sevendir” şeklinde yer almaktadır. Birinci ayette Vedud isminin Allah'ın Rahım ismi ile birlikte, ikincisinde ise Gafur ismi ile birlikte zikredildiği görülmektedir.

Yukarıda da değinildiği gibi, Arapçada faul vezni hem ism-i fail hem de ism-i meful manasını ifade etmesi nedeniy-

⁹ *Kur'an-ı Kerim Lügati*, (el-Mu'cemul Mufehres Tercumesi) Çev. Mahmut Çanga, Timaş Yayınları, İstanbul 1994, s. 544-545.

¹⁰ Bakara 96.

¹¹ Nisa 102.

¹² Ali İmran 69.

¹³ Ali İmran 118.

¹⁴ Ali İmran 30.

¹⁵ Kur'an-ı Kerim Lügati, s. 544,545.

¹⁶ Mücadele 58/22”

¹⁷ Meryem 96

¹⁸ Rum 21

le Vedud ismi ile ilgili olarak Allah Tealaya nispetle; Seven, sevginin kaynağı, kendisine yönelene ve tevbe edene muhabbet eden ya da çok sevilen, habib diye iki şekilde anlam verilmektedir. Bu hususta Fahreddin Razi tefsirinde, Ebu Bekir el-Enbari'den naklen şöyle der: "Allah'ın isimleri arasında yer alan Vedud, Allah'ın kullarını sevmesi anlamındadır. Bu Araplar'ın "adamı sevdim" deyimlerindedir." Yine Ezheri'den naklen şöyle der: "Vedud'un tıpkı rekub (binilen), helub (sağılan) kelimeleri gibi ism-i meful manasında feul vezninden olması mümkündür. Buna göre manası "Allah'ın salih kulları, mahlukatına çokça ihsan ve lütufta bulunmasından ötürü Allah'ı severler, yani O sevilendir,"¹⁹ Razi, Buruc suresi 14. Ayetin tefsirinde de: "el-Vedud, el-Muhıb, seven, muhabbet duyan anlamındadır" der ve Kelbi'nin: "el-Vedud" bağışlamak ve mükafatlandırmak suretiyle dostlarına karşı çok sevgi besleyen anlamındadır" görüşünü nakleder. Yine Ezheri'den yukarıda da zikredildiği gibi: "Bazı dil alimlerinin el-Vedud kelimesinin ism-i meful anlamında olabileceğini belirttiklerini ve buna göre anlamının "Allah'ın salih kulları, Allah'ın zatı, sıfatları ve fiilleri açısından mükemmel bir varlık olduğunu bildikleri için, O'nu sever, O'na muhabbet duyarlar" şeklinde olabileceğini nakleder.²⁰ . M. Hamdi Yazır da: Bağışlayan anlamına gelen "gafur" sıfatına uygun olarak ismi fail anlamında çok seven (Allah'ın kullarını sevmesi) anlamının daha uygun olduğunu belirtir.²¹ Kurtubi de yine Vedud isminin anlamı ile ilgili olarak el-Cevheri'nin: "Bir kimseyi sevdiğimiz zaman "vedittü'r-racule" (adamı sevdim) deriz. El-Vedud ise seven kimse demektir. "Ved, vid, vüd, meveddet" sevgi demektir" dediğini nakleder.²²

---

¹⁹ Razi, *Tefsir-i Kebir*, Hud Suresi tefsiri.

²⁰ Razi, *Tefsir-i Kebir*, Buruc suresi tefsiri.

²¹ M.Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Buruc Suresi tefsiri., Eser Kitabevi, İstanbul tarihsiz.

²² Kurtubi, *el-Camiu li Ahkami'l Kur'an*, Çev. B. Eryarsoy, Hud Suresi tefsiri, Buruc Yay. Birinci baskı, İst, 2003.

Vedud ismine “Allah’ın kullarını sevmesi” temel anlamına bağlı kalınarak tefsirlerde: Sevgi, şefkat ve merhamet kaynağı²³, El-Muhib (seven, muhabbet duyan)²⁴, dostlarını çok seven²⁵, kendisine itaat edenleri seven²⁶, bağışlamak ve mükafatlandırmak suretiyle dostlarına karşı çok sevgi besleyen²⁷, dostlarına lütfedip, ihsan eden²⁸, günahlarından tevbe edenleri seven²⁹, tevbe ve istiğfar edenlere merhamet ve muhabbet edici³⁰, her hususta seçip ayırdığı kullarına sevgi besleyen³¹, halim ve sabırlı³² anlamları da verilmektedir. Bunları şu şekilde gösterebiliriz.

Şekil 1. Vedüd İsminin Allah İçin Kullanılması

²³ Süleyman Ateş: *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, Hud Suresi tefsiri.

²⁴ Kurtubi, A.g.e Razi, A.g.e., Buruc Suresi tefsiri.

²⁵ H.Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakim Ve Yüce Meali*, Dördüncü baskı, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1962, Buruc suresi tefsiri.

²⁶ Çantay, aynı yer.

²⁷ Kurtubi, A.g.e.; Razi, A.g.e., Buruc Suresi tefsiri.

²⁸ Muhammed Ali Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, Beyrut, 1981, 4. baskı, C. III s. 542.

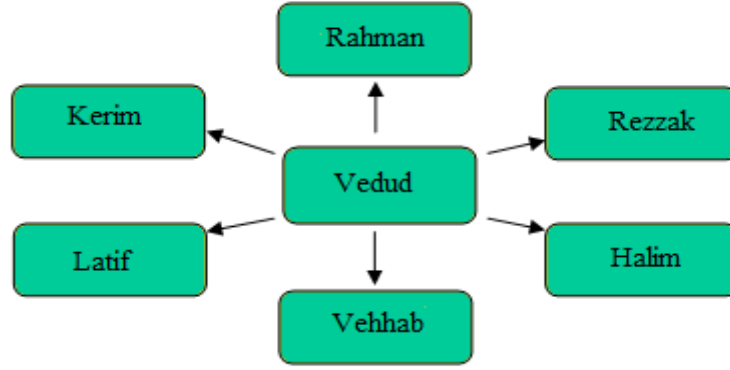
²⁹ Muhammed Ali Sabuni, *Muhtasar Tefsiri İbn Kesir*, Beyrut, 1981; M. Hamdi Yazır, a.g.e., Hud suresi 90. ayet tefsiri.

³⁰ Konyalı Mehmet Vehbi, *Hülasatu'l Beyan Fi Tefsir-il Kuran*, İstanbul, 1979, Hud suresi 90. ayet tefsiri.

³¹ Ebu'l Ala el- Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1986, Buruc suresi 14. ayet tefsiri.

³² Razi, A.g.e., Buruc Suresi tefsiri.

Vedud isminin, Kur'an'da yer aldığı her iki ayette de Allah'ın bir başka ismiyle terkip halinde oluşu ve tefsirlerde yapılan yorumlara bakıldığında yine Kur'an'da geçen Allah'ın diğer isimleriyle yakın ilişki içerisinde olduğu görülür. Allah'ın kullarını sevmesi, karşılıksız sevginin kaynağı anlamında olan Vedud kavramı, odak kavram olarak düşünüldüğünde; ilişkili olduğu kavramların da Allah'ın bu sevgisinin insanlara yansımalarıyla ilgili olduğu görülür. Bu kavramları şöyle bir şekil ile gösterebiliriz.

Şekil 2. Vedüd İsmiyle İlgili Esmâ-i Hüsnâ'dan Diğer Bazı İsimler

Şekilde yer alan Rahman (merhamet eden), Rezzak (rızkı veren), Vehhab (karşılık beklemeden veren), Kerim (çok cömert), Latif (çok lütufta bulunan), Halim (yumuşak huylu, acıyan) isimlerinin anlamları incelendiğinde bunların bir eyleme yönelik olduğu, eylemlerin tamamında da sevginin esas unsur olduğu görülecektir. Allah Teala'nın bu isimlerinin Vedud ismi ve sevgi kavramı ile ilişkisi şöyle ifade edilebilir: Allah, Rahman ismiyle merhamet edip, sayısız nimetler verirken aynı zamanda yaratılmışlar arasında hiç ayırım yapmadan tamamını sevmektedir. Rezzak ismiyle bir yandan rızık verirken aynı zamanda sevmektedir. Vehhab ismiyle karşılık beklemeden kullarına her zaman her yerde her şeyi verirken aynı zamanda onları sevmektedir. Diğerlerini de bu

şekilde tanımlayabiliriz.

Yaşadığımız hayatta insanlar arası ilişkilerin çoğunlukla karşılıklı menfaat ve fayda üzerine kurulduğu, bir başkasına karşılıksız bir şey vermeye veya bir başkası için karşılıksız bir şey yapmaya çok fazla taraftar olunmadığı bilinir. Bu konuda inanarak yapan da Allah rızasını umarak yaptığından, sonuçta onun da bir beklentisi vardır denilebilir. Anne ve babaları bu konuda hariç tutulabilir. Fakat onlar da genellikle sadece kendi evlatları için karşılıksız fedakarlık yaparlar. Allah Teala ise, sadece inananlara ya da sadece insanlara değil yarattığı varlıkların tamamına karşılıksız lütuf ve ihsanda bulunmaktadır. Buna göre, Vedud isminin ilişkili olduğu kavramların anlamları irdelendiğinde ve eylem yönleriyle değerlendirildiğinde, Yüce Allah'ın kendi eseri olan kainata sevgi eylemleriyle yaklaşmakta olduğu söylenebilir.

Allah Teala'nın isimlerinden Vedud ismiyle ilişkili olarak ikinci bir küme daha oluşturabiliriz. Burada en başta yukarıda verilen ve Vedud isminin terkip olarak bulunduğu ayetlerde geçen "gafur" ve "rahım" isimlerini zikredebiliriz. Afuvv, Tevvab ve Veli isimleri de bu gruba dahil edilebilir. Birinci oluşturulan grupta yer alan Allah Teala'nın isimlerinin anlamlarında; Allah Teala'nın bütün kainata ayırım gözetmeksizin tasarrufunun söz konusu olduğu görülmekte iken, ikinci oluşturulan grupta yer alan isimlerin anlamları ve muhtevasında inananlara yönelik eylemlerin ön plana çıkmakta olduğu görülür. Örnekler incelendiğinde konu daha iyi anlaşılacaktır. "Rabbinize istigfar edin sonra ona tevbe edin. Çünkü O Rahım ve Vedud'dür".³³Burada Allah'ın inananları çok sevdiği vurgulanarak, müminlerin, günahları ne kadar çok olursa olsun Allahtan bağışlanma dilemeleri, O'na tevbe etmeleri, Allah'ın mümin kullarına karşı ve özellikle tevbe edenlere karşı çok merhametli olduğu mesajı verilmektedir. "O Gafur (Günahları çokça bağışlayan) ve vedud (kul-

---

³³ Hud, 90.

larını çok seven)dir.³⁴ayetinde yer alan Gafur'ul Vedud terki-
bi de aynı mesajı içermektedir. Gafur sıfatının gereği olarak,
Allah'ın, inanan kullarını hata ve kusurlarından dolayı ceza-
landırmak değil, bilakis onları bağışlamak istediği vurgu-
lanmaktadır. Ayetin anlamı biraz daha dikkatle incelendi-
ğinde Allah Teala'nın bu hitap aracılığıyla, inananlarla canlı
ve hayat dolu bir iletişime geçmekte olduğu görülebilir. Al-
lah'ın bu mesajında inananlar için ümit vardır. İnsan, sevdi-
ğine karşı bir kusur işlediğinde, eğer onu gerçekten seviyor-
sa, sevdiğinin onu bağışlayacağı ümidini taşır. İnsan, sevdi-
ği insana karşı bu duyguyu kendi kendine oluşturabilir.
Ama Allah ile bu ilişkiyi kuramadığımız için bunu Allah bize
kendisi açıklıyor diyebiliriz.

Sevgi soyut bir kavram olmakla beraber anlaşılması
ancak bilinçli eylemlerle, davranışlarla mümkündür.³⁵ Bu
nedenle sevginin mahiyeti değil, sadece eserleri, görüntüsü
kavranabilir. Kur'an da sevginin mahiyetini değil, eserlerini,
belirşlerini tanıtmaktadır".³⁶ Bu eserler de Allah'ın kullarına
yönelik fiil ve davranışlarıdır. Örneğin; Allah'ın ayırım yap-
madan bütün canlılara, inansın, inanmasın bütün insanlara
rızkılarını vermesi O'nun sevgisinin bir tezahürüdür. Buna
göre Allah'ın kullarını sevmesi demek, Allah'ın bütün mah-
lukatın ve insanların her türlü ihtiyaçlarına göre maddi ve
manevi rızıklar ihسان etmesi, hata ettikleri zaman onları af-
fetmesi demektir.³⁷ Allah'ın, bir mahlukuna Rahman ismiyle
tecelli ederek rahmet etmesi, ona hayır irade eylemesi ve her
türlü ihtiyacına kafi gelmesi demektir. O'nun, mahlukatın-
dan birini sevmesi, ona şeref ve nimet irade etmesi, ihسان ve
ikramda bulunması demektir. ³⁸

---

³⁴ Buruc, 14.

³⁵ Atilla Yargıcı, *Kur'an'ın Önerdiği İdeal İnsan Modelinin Oluşmasında Sevginin Rolü*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2002, s. 77.

³⁶ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 1994, Üçüncü Baskı, s. 189.

³⁷ Yargıcı, 77 vd.

³⁸ Gazali, *Esmâ'ül Hüsnâ, (İlahi Ahlak)* Çev. Y. Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul 1982, s. 199.

Kur'an'da Allah'ın, insanlara yönelik sevgi mesajlarında Hubb kökünden kelimelerin de kullanıldığı görülür. Bu kökten gelen kelimeler Kur'an'da isim ve fiil halinde 80 küsur defa geçer. Bunların büyük çoğunluğu fiil halinde kullanımdır. Bu da gösterir ki, Kur'an sevgiyi bir oluş aktivitesi olarak değerlendirmektedir. Sevgi oluşun özü, varlığın ve hayatın başlangıç ve varış noktasıdır. Kısacası, hayat ve oluş, çeşitli tarz ve manzaralar sergileyen bir sevgi aktivitesidir. Bu aktivitenin kutuplarında Allah ve insan bulunmaktadır.³⁹ Sevginin kaynağı Allah'tır. Bunun içindir ki Kur'an insanla Allah arası sevgi ilişkisinden söz ederken "Allah onları sever onlar da Allah'ı severler"⁴⁰ buyurarak sevgi aktivitesinde ilk hareketin, merkez kuvvet olan Allah'tan geldiğine dikkat çekmiştir.⁴¹

Allah, Kur'an'ın ilk suresi olan Fatıha suresinde kendisini Rahman ve Rahım olarak tanıtmaktadır. Bu iki sıfat Allah'ın nimet verme, acıma, bağışlama şeklinde kullarına yansıyan rahmetinin adıdır. Her ikisi de benzer anlamlara gelmekle beraber Rahman'ın dünyada insanlar ve varlıklar arasında hiç bir ayırım yapmaksızın herkese ve her şeye rızık vermek, Rahim'in ise ahirette müminlere rızık vermek anlamına geldiğine dikkat çekilmektedir. Burada Allah'ın kainattaki varlıkları yaratıp onların tamamına ayırım yapmaksızın rızık vermesi Rahman isminin bir yansıması olarak onun sevgisini göstermektedir.⁴²

İnsanın Allah'la münasebeti kul-mabud, esasına dayanır. Kul yaratılan, mabud (Allah) ise ibadet edilmesi gerektir. Bununla beraber Allah Teala, hem yarattığı bütün mahlukatını seven, hem de onlar ve özellikle insan tarafından her şeyin üzerinde sevilmesi gereken yegane varlıktır.⁴³ O halde insan da Allah Teala tarafından sevildiği gibi, aynı

---

³⁹ Öztürk, s. 188.

⁴⁰ Maide, 54.

⁴¹ Öztürk, s. 190.

⁴² Yargıcı, s. 62.

⁴³ A.g.e. s. 70.

zamanda Allah Teala'ya karşı sevgi duymalıdır.

İnsanın Allah'ı sevmesinin gerekliliği ayet ve hadislerle⁴⁴ bildirilmekle beraber bu sevginin fiillerle davranışlara yansıyan bir boyutunun olması gereğine de işaret edilmektedir. Bu boyutu "ibadet ve ahlak" şeklinde ifade etmemiz mümkündür. Hz. Peygamberin: "Ey Allah'ın resulü, Yüce Allah seni bağışlamışken niçin bu kadar çok ibadet ediyor, bu kadar zahmete neden katlanıyorsunuz?" şeklindeki soruya: "Niçin Allah'a şükreden bir kul olmayayım?"⁴⁵ diye cevap veriyor olması, onun, Allah'a olan sevgi ve derin saygısı sebebiyle ibadet ettiğini göstermektedir.

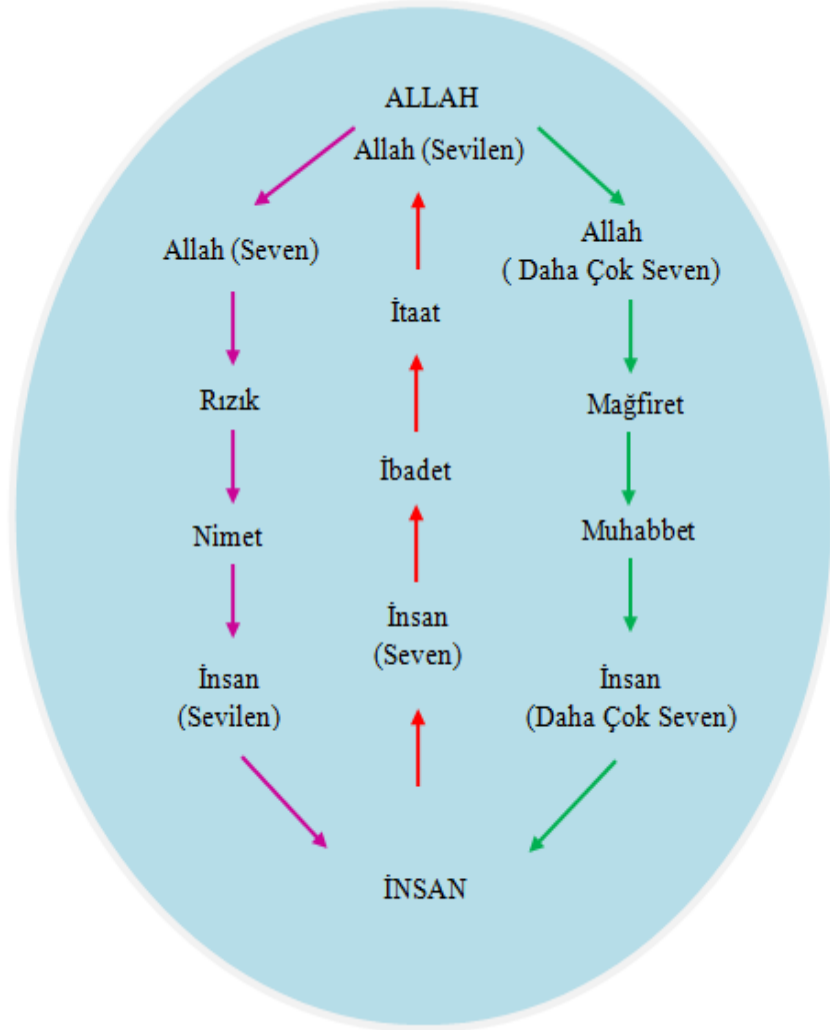
Kul-mabud, seven-sevilen ilişkisinin temelinde tevhid yer alır. Bu yüzden Allah'a iman etmek, Onun bir olduğunu aklen ve kalben tasdik etmeyi, Onun birliğine inanmak Onu isim ve sıfatlarıyla birlikte tanımayı, bu tanıma da Onu her şeyin üzerinde sevmeyi ve Ona ibadet etmeyi gerekli kılar. O halde insanın Allah'la alakasının "iman-tevhid-sevgi-ibadet" çerçevesinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda sevginin de iman ve ibadetle yakından ilişkisi olduğu ortaya çıkmaktadır.⁴⁶ Bunu sevgi çemberi olarak ifade edebileceğimiz şöyle bir şekil ile gösterebiliriz.

---

⁴⁴ Hz. Peygamber, Müminlerin Allah'ı sevmeleri konusunda: "Allah'ı size nimetler verdiği için, sizi nimetlerle rızıklandığı için seviniz" (Tirmizi, Sünen, Menakıb, 31.) buyurmaktadır. Yine Peygamberimizin bir hadisinde: "Müminlerin Allah'ı sevmelerinin gerekliliği aksi halde kamil bir imana sahip olamayacakları" (Tirmizi, Sünen, Menakıb, 32) belirtilmektedir.

⁴⁵ Buhari, Teheccüd, 6.

⁴⁶ Bkz. Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün Yayıncılık, İkinci Baskı, Ankara, 1995, s. 45 vd.; Yargıcı, s. 70-71.

Şekil 3. Allah-İnsan Arasındaki Sevgi İlişkisi

Şekilde tasvir edilen düşünceyi şöyle anlatabiliriz: Sevginin kaynağı olan ve insanı seven Allah, rızık ve nimetler vererek onu sevdiğini gösteriyor. Böylece Allah ile insan arasında seven-sevilen ilişkisi kuruluyor. İkinci aşamada insan da Allah'ın kendisine olan bu sevgi ve ihsanına şükrediyor. İnsanın Allah'a şükrünü yerine getirmesi lafzi şükür ifadelerinin yanı sıra en başta O'na itaatetmesi, ibadet sorumluluklarını yerine getirmesi, hata ve günah işlediğinde de bağış-

lanma dileğinde bulunmasıdır. Bu davranışlarla insan, kendisini seven ve lütuf ve ihsanda bulunan Allah'a hem şükretmekte hem de O'nu sevdiğini göstermektedir. İnsanın bu şekilde Allah'a ibadet ederek, şükrederek O'nu sevdiğini göstermesi, üçüncü aşamada insanın Allah tarafından daha çok sevilmesine, verilen nimetlerin arttırılmasına ve bağışlanmasına vesile olmaktadır.

Teolojik düşüncemizde ve buna bağlı olarak din eğitimi anlayışımızda Allah-insan; insan-Allah arasında kurduğumuz ve olduğunu düşündüğümüz bu dikey ilişkinin⁴⁷ yanı sıra insan-insan ve insan-kainat (İnsan-diğer canlılar ve insan-doğa-çevre) arasında var olan sevgi ilişkisinden de söz etmek gereklidir. Sevginin insandaki tezahüründe insandan insana ve insandan kainata olan boyuta yer verilmesi sevgi halkasının tamamlanması açısından önemlidir. Kur'an ve Hadislerde sevgi, imanla birlikte değerlendirilmektedir.⁴⁸ Bakara 165. ayetinde geçen "iman edenlerin Allah'a karşı sevgisi her şeyden kuvvetlidir" ifadesi iman- sevgi birlikteliğini ve müminlerin Allah'a karşı duydukları sevginin derecesini vurgular niteliktedir. Şu hadisler de bu konuda örnek olarak verilebilir: "Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de olgun mümin olamazsınız."⁴⁹ "Hiç kimse, kendisi için arzu ettiğini başkası için de arzu etmedikçe (tam) iman etmiş olamaz."⁵⁰

İnsan-insan arasındaki sevgi ilişkisi sevgi, saygı, şefkat, merhamet vb. kelimelerde karşılığını bulacak şekilde duygusal boyutuyla ifade edilmesinin yanı sıra yine bu sevginin bir takım eylemlerle gösterilmesi de önemlidir. Bunların en başında yine yukarıda örneğini verdiğimiz hadislerde

---

⁴⁷ Allah-insan ilişkisi konusunda geniş bilgi için bkz. Mualla Selçuk, Gençlik Çağı ve İnanç Olgusu, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (içinde), İSAV Yay. İst. 2000, ss.332-355.

⁴⁸ Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, A.g.e., s. 45.

⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, II:391; İbn Mace, Edeb, II:1217

⁵⁰ Buhari, İman, 1:19

belirtildiği gibi sevme eyleminin aktif olarak gösterilmesi gelmektedir. Hz. Peygamberin, şu geçen kişiyi seviyorum diyen sahabiye, ona kendisini sevdiğini haber vermesini buyurduğu hadisi⁵¹ bu konuda örnek olarak zikredilebilir.

İnsan-insan arasında sevgi ilişkisinin göstergesi olan eylemlerden bazılarını da şöylece sıralayabiliriz:

İyilik yapma: Allah Teala, kendisine kulluk ve itaatten sonra insanlara iyilik yapılmasını emretmektedir. “Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”⁵²

Allah Teala, insanın iyilik yaparken kendisine Allah tarafından yapılan iyilikleri hatırlamasını ister: “Allah’ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap.”⁵³

Mümin kişinin iyilikte bulunması için kayıt ve şart olmamalı, mümin bollukta da darlıkta da, gereken her zamanda iyilik yapmaya hazır olmalıdır. ⁵⁴ “Onlar bollukta da darlıkta da sarf ederler. Öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler. Allah iyilik yapanları sever”⁵⁵. “Onlar içleri çektiği halde yiyeceği, yoksula, öksüze, esire yedirirler. Biz sizi ancak Allah rızası için doyuruyoruz, biz karşılık beklemiyoruz... derler.”⁵⁶ Müminin davranışları pozitif ve tutarlı olmalı, kötülük ve fenalık karşısında da olumlu davranış sergilenmelidir. “İyilik ve fenalık bir değildir. Ey inanan kişi! Sen fenalığı en güzel şekilde sav; o zaman seninle arasında düşmanlık olan kişinin yakın bir dost olduğunu görürsün”⁵⁷ Bunların yanı sıra ihtiyaç anında mümin-kafir ayrımı yapıl-

---

⁵¹ Hadisin tamamı için bkz. Ebu Davud, Edeb 122.

⁵² Nisa, 36.

⁵³ Kasas, 77.

⁵⁴ B.Bilgin, M. Selçuk, Aynı yer.

⁵⁵ Al-i İmran, 134.

⁵⁶ İnsan, 8,9.

⁵⁷ Fussilet, 34-35.

mayacağı⁵⁸, insanlara kaba davranışlardan uzak durup, Allah'ın rahmetinin eseri olarak yumuşak ve merhametli davranılması⁵⁹, inanmayanları Allah'ın yoluna çağırırken güzel yöntemler belirlenmesi, hatta onlarla mücadelenin bile en güzel şekilde yapılması⁶⁰ Allah Teala tarafından tavsiye edilmektedir.

Sayma, saygı duyma, güven verme: Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların güvende olduğu kimsedir. Mü'min ise insanların canları ve malları konusunda güvendikleri kişidir.⁶¹ Büyüklere hürmet etme, komşuluk haklarına riayet, insanların özeline, başka inançtan olan insanların inancına saygı duyma konusuna özen gösterme de yine bu başlık altında değerlendirilebilir.

Şefkat ve merhamet: "Merhamet edenlere Allah da merhamet eder, siz yeryüzündekilere merhamet ediniz ki, göktekiler de size merhamet etsin."⁶²; "Başı hiç okşanmamış bir yetimin başını okşayan kimseye, elinin değdiği saçlar sayısınca sevap yazılır."⁶³ "Kim Müslümanlar arasından bir yetimi yedirip içirirse, bağışlanmayacak günahı hariç, Allah onu elbette cennete koyar."⁶⁴ Örneklerde görüldüğü gibi müminlere bütün varlıklara karşı merhametli olmak, yoksullara ve yetimlere şefkatli ve merhametli davranmak öğütlenmektedir.

İnsan-kainat (İnsan-diğer canlılar ve insan- doğa-çevre) ilişkilerinde doğa merkezli ve insan merkezli olmak üzere başlıca iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Doğa merkezli yaklaşım: doğanın kendi içinde haklara sahip olduğuna, insanın kullanımından bağımsız olarak doğanın kendine ait hakları olduğuna ve insanın doğa içinde ayrıcalıklı bir ko-

---

⁵⁸ Tevbe,6.

⁵⁹ Al-i İmran, 159.

⁶⁰ Nahl, 125.

⁶¹ Buhari, İman:3; Müslim, İman:14.

⁶² Ebû Dâvûd, Edeb, 58; Tirmizî, Birr, 16.

⁶³ Ahmet İbn Hanbel, Müsned, V, 250.

⁶⁴ Tirmizî, Birr, 14.

numu olmadığına inanan yaklaşımdır. Doğa merkezli yaklaşımın karşısında yer alan insan merkezci yaklaşıma göre ise; doğanın insan için bir anlamı olduğu ve tüm doğanın insanlık için bir kaynak olduğu görüşü hakimdir.⁶⁵

İnsan-kainat (İnsan-doğa ve çevre ilişkisi) ile ilgili olarak Kur'an'da Yüce Allah'ın, insanın da içinde bulunduğu âlemi canlı ve cansız varlıklarıyla birlikte bir düzen ve denge içinde yarattığı, canlıların hayatlarını sürdürebilmesi için bunun ideal bir düzen olup, onda herhangi bir eksiklik söz konusu olmadığı belirtilmektedir.⁶⁶ Allah Teala kainat içerisinde insanı en güzel bir biçimde yaratmış⁶⁷, canlı-cansız her şeyi, onun hizmetine ve istifadesine vermiştir. ⁶⁸

Kainattaki diğer varlıklar ile ilgili olarak da: “Görmez misin ki; göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların bir çoğu Allah'a secde ediyor.”⁶⁹ “Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve gökyüzünde iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi sizin gibi birer topluluktur”.⁷⁰ Buyrulmaktadır. Bu ayetlerden anlaşıldığı gibi kâinattaki tek varlık insan değildir. İnsanın diğer varlıklar karşısında sorumluluğu vardır. Peygamber Efendimizin şu hadisi, insanın bu sorumluluğunun inceliklerini ortaya koymaktadır: ‘Otu bol yerlerde yolculuk yaptığınızda otlardan istifade etmeleri için hayvanlara (develere) imkân verin. Gece mola vereceğiniz zaman, yoldan ayrılp bir kenara çekilin. Zira yol hayvanların geçeceği ve böceklerin geceleyeceği yerdir”⁷¹

Yukarıda değinilen insan-doğa ilişkisi yaklaşımları ayet

⁶⁵ Demir, M. (2012). Çevreye minberden bakmak: Cuma hutbelerinde çevre sorununun sunumu. İnsan ve Toplum, 2 (3), 5-32.[http://www.insanvetoplum.org/files/Sayilar/insan&Toplum\(Human&Society\)_Volume2_Issue3.pdf](http://www.insanvetoplum.org/files/Sayilar/insan&Toplum(Human&Society)_Volume2_Issue3.pdf)Alındığı tarih: 01.10.2015.

⁶⁶ Bkz. Kamer, 49; Mülk, 3-4; Hicr, 19; Rum, 41.

⁶⁷ Tin: 4.

⁶⁸ İbrahim: 32; Nahl:12-14; Hac: 65; Lokman: 20; Câsiye: 12; Enbiyâ: 79; Sad: 18,36.

⁶⁹ Hac, 18.

⁷⁰ En'âm, 38.

⁷¹ Müslim, İmâre, 178.

ve hadisler ışığında değerlendirildiğinde, insan-doğa ilişkisinin sevgi bağlamında ele alınmasında doğa merkezli yaklaşımın daha elverişli olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre insan kendisini doğanın amiri, hakimi olarak görmek yerine kendisini diğer varlıklar gibi doğanın bir parçası, diğer varlıkları da kendisi gibi doğada eşit ve kutsal varlıklar olarak görecektir. Varlıkları manevi yönden ve yaratılıştan kutsal görme, İslam çevreciliğinin manevi temelini oluşturur.⁷² Böyle bir bakış açısı insanın doğa ve doğada yer alan diğer canlılar ile sevgi temelli bir ilişki kurmasına ve sevgi ile yaklaşmasına imkan sağlayabilir.

Sevgi ilişkisinin bu boyutlarının insan açısından anlam ve önemi, insana sağlayacağı yarar kadar, Allah indinde ne anlam ifade ettiği de önemlidir. Bu da sevgi ilişkisi boyutunda duygusal olarak sergilenen davranışların ve gerçekleştirilen bütün eylemlerin, temelde Allah'ın emri olduğu ve onun rızasını kazanmak amacıyla yapılması olarak ifade edilebilir.

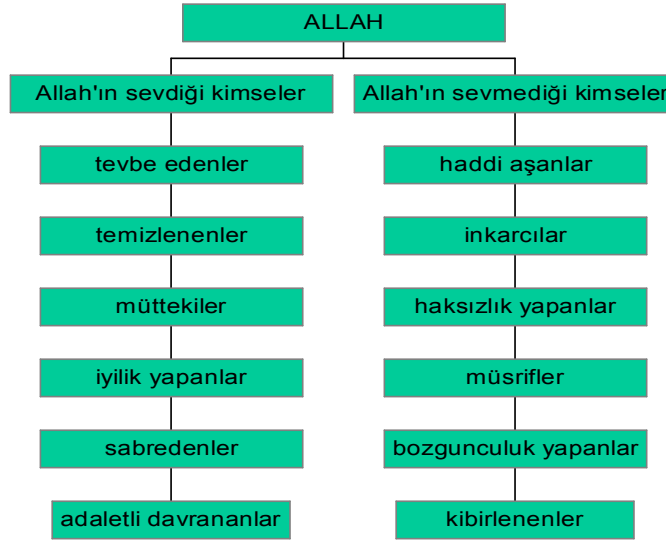
Yukarıda belirtilen sevginin, imanla birlikte değerlendirildiği hususu tekrar göz önüne alınarak bunun ışığında "Allah'a inanan, Allah'ı sevecek, Allah sevgisiyle başka her şeyi sevecek, Allah sevgisiyle iyi olacak, iyilikler yapacaktır"⁷³ şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkün olur.

Kur'an'da Allah'ın sevgi fiilinin kimselere yönelik olduğu, yani Allah'ın sevdiği ve sevmediği kimseler konusunda da örnekler verilmektedir. Bunlardan bazılarını şöyle bir tablo ile gösterebiliriz.

---

⁷² Geniş bilgi için bkz. ÖZDEMİR, İbrahim, *Çevre ve Din*, Çevre Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997; ÖZDEMİR, İbrahim-Münir Yükselmiş, *Çevre Sorunları ve İslâm*, D.İ.B.Yay., Ankara, 1995

⁷³ B.Bilgin, M. Selçuk, Aynı yer.

Şekil 4. Allah-İnsan İlişkisinde Ahlaki (Eylemsel) Boyut: (Allah'ın sevdiği ve sevmediği kişiler)

Şekil incelendiğinde Allah'ın sevgi aktivitesinin şahıslara olumlu ya da olumsuz yönelmesinin kulların yapmış oldukları eylemlerle alakalı olduğu görülmektedir. Allah'ın sevdiği kimselerin başında Allah'a tevbe edenler⁷⁴ gelmektedir. Daha sonra temizlenenler, temizlikte titiz davrananlar⁷⁵, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar (müttakiler)⁷⁶ sabredenler⁷⁷, iyilik yapanlar (muhsinin)⁷⁸, adaletli davrananlar (muksitın)⁷⁹ yer alır. Buna mukabil haddi aşanlar⁸⁰, inkarcılar⁸¹, haksızlık yapanlar (zalimler)⁸², müsrifler⁸³, kibirlenenler⁸⁴, bozgunculuk yapanlar⁸⁵ da sevilmeyenler olarak

⁷⁴ Bakara 222.

⁷⁵ Bakara 222; Tevbe 108.

⁷⁶ Ali İmran 76.

⁷⁷ Ali İmran 146.

⁷⁸ Bakara 195.

⁷⁹ Maide 42.

⁸⁰ Maide 87.

⁸¹ Ali İmran 32.

⁸² Ali İmran 57, Şura 40.

⁸³ A'raf 31.

⁸⁴ Nahl 23.

⁸⁵ Kasas 77.

Kur'anda yer almaktadır.

Burada örnek olarak verilen hususlar incelendiğinde Allah Teala tarafından hoş karşılanan veya karşılanmayan eylemlerin aynı zamanda toplumsal yaşam için de birer düzenleyici kural ve değer oldukları görülecektir. Örneğin; Tevbe etmek, işlenen günah için Allah'tan samimi bir şekilde bağışlanmayı istemektir. Allah ile samimi bir tevbe ilişkisi kuran insanlar, sosyal hayatta da bunun yansımalarını kendilerinde görebilirler. Bu da toplumsal hayatta bir insana karşı işlenmiş olan bir hata veya kabahatten dolayı içtenlikle özür dileme ve özrünün kabulünü bekleme olarak karşımıza çıkar. Bunun yanı sıra iyilik yapmak, adaletli davranmak, sabırlı olmak Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olmakla birlikte, aynı zamanda toplumsal hayat ve barış açısından da önemlidir. Diğer yandan haddi aşmak ve aşırı gitmek, zulüm ve haksızlık yapmak, bozgunculuk ve israf gibi eylemler de Allah'ın hoşnut olmadığı eylemlerdir. Diğer yandan bu eylemler sosyal hayat, toplumsal barış, huzur ve güven ortamını da bozucu olduklarından toplumsal hayatta da istenilmeyen davranışlardır. Bu itibarla; Allah Teala'nın Vedud isminde anlamını bulan sevgi kavramı bir değer olarak ele alındığında; sevgi temelli yapılan işlerin Allah'ın hoşnut olduğu şeyler olmakla birlikte toplum hayatı açısından da olumlu yansımaları olabileceğini söyleyebiliriz.

Vedud Kavramının Öğrenme Ortamına Aktarılması

Buraya kadar Vedud isminin Allah ve insanlara izafeten ne anlamlara geldiği Kur'an ve hadislerde geçtiği şekliyle anlatılmaya çalışılmıştır. Burada üzerinde durulması gereken husus; öncelikle odak kavram olarak ele aldığımız Vedud ismi ve ilişkili olarak belirtilen isimlerin anlamları üzerinde dikkatlice düşünerek, esma-i hüsnâ'nın bireysel ve toplumsal anlamdaki değerini ve Cenab-ı Hak ile insan arasındaki ilişkiyi tasvir eden ahlaki düzlemde Allah ile olan ilişkilerimizde belirleyici olan yönlerini göz önünde bulundurmak. Kavramın din öğretimine konu edilmesinde bu

hususların dikkate alınması önemlidir.

Vedud kavramının din öğretimine konu edilmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer önemli nokta, bu kavramın öğrenme ortamında hangi değerlerin kazandırılmasına katkı sağlayacağına belirlenmesidir. Vedud isminin lügat ve istilah anlamlarına bakıldığında ilk bakışta Allah'ın kullarını (insanları) sevdiği ve insanların da Allah'ı sevmeleri gerektiği temel anlamı görünmektedir. Bu anlam, sevgi temelli, sevgiye dayanan bir Allah tasavvuru, inancı oluşturulmasına yardımcı olabilir. Bu konudaki ayet ve hadisler ve Vedud ismi ile ilişkili diğer kavramların irdelenmesiyle, Allah ile insan arasındaki karşılıklı sevginin nasıl oluşacağı, bunun için hangi davranışlarda bulunup, hangilerinden kaçınılması gerektiği konularının da eğitim ortamında değerlendirilebileceği görülebilir. Bu bağlamda Allah sevgisinin salt sevgi gösterisinden ibaret olmayıp, Allah Teala'nın mahlukata olan sevgisini eylemleriyle gösterdiği gibi; insanların da Allah'a olan sevgilerini gerek Allah'a gerekse insanlara karşı davranışlarıyla gösterebilecekleri dikkate alınarak, bu konuda sevgi muhtevalı davranışlar kazandırılması hedeflenebilir. Allah'ın sevdiği insan olabilmek için Allah'ın sevdiği işleri yapmak gerektiği, bu yüzden bu konuda Kur'an ayetlerinde yer alan örnek davranışlardan; Allah'ın emirlerine itaat etmek ve O'na ibadet etmenin yanı sıra insanlara iyilik etmek, bağışlayıcı olmak, çirkin işler yapmaktan ve bozgunculuktan kaçınmak gibi davranışların kazandırılması hedeflenebilir.

Bu bağlamda Vedud kavramının eğitim ortamına aktarılması ile edinilmesi beklenen kazanımları şöyle sıralamak mümkündür.⁸⁶

---

⁸⁶ Ders uygulama örneğinin tasarımında ve etkinliklerde, 2006 yılında yürürlüğe giren ve 2010 yılında güncellenen İlköğretim Programında programın dayandığı temel kuram olan Yapılandırmacılık yaklaşımı esas alınmıştır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda da dikkate alınan yaklaşımlardan biri olan yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, gelişim dü-

Esmâi Hüsnâ üzerinde düşünür ve bu isimleri anlamlandırmaya çalışır. (Etkinlik 1,2)

Vedud isminin ve onunla ilişkili diğer bazı isimlerin insan ve toplum üzerindeki yansımaları ve etkileri üzerinde düşünür, kendi hayatı ile ilgili yönlerini göz önüne alır. (Etkinlik 3)

Allah'ın bütün varlıkları ve insanları sevdiğini, onlara iyilikte bulunduğunu, insanların da Allah'ı ve insanlarla birlikte diğer varlıkları da sevmeleri gerektiğinin bilincine varır.(Etkinlik 4,5)

Allah'ı sevmenin O'nun emirlerine itaat etmek, O'na ibadet etmek ve Hz. Muhammed'e tabi olmak olduğunun bilincine varır (Etkinlik 6).

Allah tarafından sevilen ve sevilmeyen eylem ve davranışları kavrar ve bu davranışların toplum hayatı açısından

---

zeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme önemli kavramlardır. Öğrenen merkezli eğitimi temel alan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme sürecinde öğrenci katılımına ve öğretmen rehberliğine ağırlık vermektedir. Bu bağlamda programda, kavramsal bir yaklaşım da izlenmekte, din kültürü ve ahlak bilgisi dersiyile ilgili kavramların ve ilişkilerin geliştirilmesi vurgulanmaktadır. Programın odağında kavram ve kavram ilişkilerinin oluşturduğu öğrenme alanları bulunmaktadır. Kavramsal yaklaşım, din ve ahlakla ilgili bilgilerin kavramsal temellerinin oluşturulmasına daha çok zaman ayırmayı ve böylece kavramsal ve işlemsel bilgiler arasında ilişkiler kurmayı gerektirmektedir. Benimsenen kavramsal yaklaşımla, öğrencilerin somut deneyimlerinden, sezgilerinden dini ve ahlaki anlamlar oluşturmalarına ve soyut düşünmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır, dini ve ahlaki kavramların geliştirilmesinin yanı sıra bazı önemli becerilerin (problem çözüme, iletişim kurma, akıl yürütme vb.) geliştirilmesi de hedeflenmiştir. Öğrenciler din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde dini kavramları yorumlamayı ve düşüncelerini paylaşmayı, açıklamayı ve savunmayı, din ve ahlaki hem kendi içinde hem de başka alanlarla ilişkilendirmeyi öğrenirler. Dolayısıyla sağlam dini ve ahlaki kavramlar oluştururlar. Bu programda, öğrencilerin etkinlikler yoluyla değerler kazanması da esas alınmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar için) Öğretim programı ve Kılavuzu*; Yıldız Kızılabdullah, *Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi*, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2008.

da önemli olduğunu kavrar.(Etkinlik 7,8)

Etkinlik 1.

Sınıf: 8

Süre: 30 Dk.

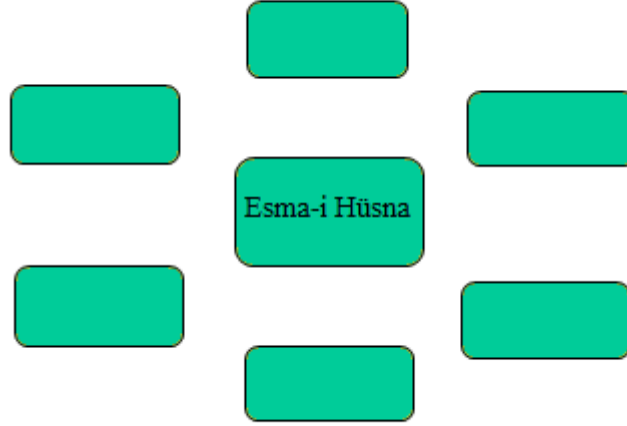
Kazanımlar:

Allah'ın bazı isimlerini yazar.

Esmâ-i hüsnadan bazı isimlerin anlamlarını söyler.

Esmâ-i Hüsnâ kavramı hakkında kavram haritası oluşturur.

"Esmâ-i Hüsnâ ile ilgili bildiğiniz kavramları yazarak bir zihin haritası oluşturunuz."

Bu etkinlikte amaç, öğrencilerin Esmâ-i Hüsnâ hakkındaki ön bilgilerini ortaya koymaktır. Böylece, Esmâ-i Hüsnâ üzerinde öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ölçülecek, aynı zamanda bir düşünme de gerçekleştirilmiş olacaktır. Ön bilgilerin, öğrencilerin yeni öğrenecekleri konu üzerindeki etkisinin önemi bilindiğinden, özellikle değer öğretimi söz konusu olduğunda, ön bilgilerinin açığa çıkarılması oldukça büyük önem taşımaktadır.

Etkinlik 2.

Sınıf: 8

Süre: 30 Dk.

Kazanımlar:

Dua ederken Allah'ın isimlerini kullanması gerektiğinin farkına varır.

Allah'ın isimlerinin Kur'an'da geçtiğini bilir.

Allah'ın Kur'an'da geçen isimlerine örnek verir.

"Aşağıda verilen ayeti Esmâ-i Hüsnâ bağlamında yorumlayınız."

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin...."⁸⁷

Bu ayet, Esmâ-i Hüsnâ'nın, Kur'an'da geçen ifadesi ve Allah'ın bu isimlere verdiği değeri ortaya koyması bakımından dikkate değerdir. Bu etkinlik, öğrencilere Esmâ-i Hüsnâ hakkında Kur'an'ın ifadesini görme imkânı tanımaktadır. Böylece, bu isimlerin aslında Kur'ani ifadeler olduğunu da göstermektedir.⁸⁸

Etkinlik 3.

Sınıf: 8

Süre: 30 Dk.

Kazanımlar:

Vedüd isminin seven- sevgi anlamına geldiğini kavrar.

Sevmek ve bağışlamak arasındaki ilişkiyi kavrar.

Allah'ın sevmesi ve rızık vermesi arasındaki ilişkiyi kavrar.

---

⁸⁷ Bu ayet, Esmâ-i Hüsnâ'nın, Kur'an'da geçen ifadesi ve Allah'ın bu isimlere verdiği değeri ortaya koyması bakımından dikkate değerdir. Bu etkinlik, öğrencilere Esmâ-i Hüsnâ hakkında Kur'an'ın ifadesini görme imkânı tanımaktadır. Böylece, bu isimlerin aslında Kur'ani ifadeler olduğunu da göstermektedir.

⁸⁸ Etkinlik 1 ve 2 Yıldız Kızılabdullah, Esmâ-i Hüsnâ'dan Bir İsim: "El-Mü'min" : Din Öğretimine Konu Edilmesi Ve Uygulama Örneği adlı makaleden alınmıştır.

Sevgi ile dostluk arasındaki ilişkiyi ve Allah'ın gerçek dost olduğunu kavrar.

"Aşağıdaki birinci ayette Vedud (seven, sevilen, sevgi) kelimesinin Allah için kullanıldığında anlamını, ikinci ve üçüncü ayetlerde geçen Allah'ın isimlerinden olan rızık veren (Rezzak) ve dost (veli) kavramlarının Vedud kavramı ile ilişkisini tartışınız."

"Allah'tan tevbe ve bağışlanma dileyin. Çünkü O, günahları bağışlayan ve (Vedud) çok sevendir" (Hud: 90)

"Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır." (Zariyat: 58)

"Yoksa onlar Allah'tan başka dostlar mı edindiler? Halbuki dost yalnız Allah'tır. O ölüleri diriltir, her şeye kadirdir." (Şûrâ:9)

Etkinlik 4.

Sınıf: 8

Süre: 30 Dk.

Kazanımlar:

Allah'ın kullarına karşı merhametli olduğunu kavrar.

Allah'ın kul sevgisinin büyüklüğünün farkına varır.

"Aşağıdaki hadislerde geçen olayların ana fikrini tartışınız."

Hiz. Ömer anlatıyor: Bir anne çocuğunu kaybetmiş, heyecanla çocuğunu arıyor, gördüğü başka bir çocuğu kendi çocuğuna benzetip ona sarılıyordu. Peygamberimiz bu kadını görünce yanındakilere sordu: Bu kadın çocuğunu tehlikeye atar mı? Biz: "Asla, tehlikeye atmak ne demek tehlikeye düşmemesi için elinden geleni yapar" diye cevapladık. Bunun üzerine Peygamberimiz: Allah kullarına bu annenin çocuğuna düşkünlüğünden daha fazla merhametlidir"⁸⁹ buyurdu.

---

⁸⁹ Buhari, Edeb, 18; Müslim, Tevbe, 4.

Hız. Peygamber bir gün ashabıyla sohbet ederken aralarında bir kişi şöyle bir olay anlattı: Bir çalılığın içinde bir kaç kuş yavrusu gördüm. Onları (acıyarak) aldım ve ihramımın (elbise) içine koydum. Biraz sonra anneleri geldi, ihramımın üzerinde dolaşıp durdu. Ben ihramımı açar açmaz o da yavrularının yanına girdi. Peygamberimiz bu olayı dinledikten sonra: "Anneliğın şefkatine hayret ediyorsunuz değil mi? Oysa Allah kullarını, bir annenin yavrularını sevmesinden daha fazla sever"⁹⁰ buyurdu.

Etkinlik 5.

Sınıf: 8

Süre: 30 Dk.

Kazanımlar:

Verilen ayeti açıklayabilir.

"Aşağıdaki ayetin anlamı hakkında düşününüz."

"Allah'ın sana iyilikte bulunduğu gibi sen de başkalarına iyilik yap, İnsanlar arasında bozgunculuk yapma". (Kasas: 77)

Etkinlik 6.

Sınıf: 8

Süre: 30 Dk.

Kazanımlar:

Allah'ı sevmenin yolunun Hız. Peygamberi sevmekten geçtiğini bilir.

Allah'a şükrün ibadet yapmak olduğunu kavrar.

"Aşağıdaki ayet ve hadisin anlamı üzerinde düşünün ve tartışın."

Allah teala Hız. Peygambere hitaben Kurânda şöyle buyurdu: Ya Muhammed: (İnsanlara) "de ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve sizi bağışlasın. Çünkü Allah çok merhamet eden ve bağışlayandır. (Ali İmran:

---

⁹⁰ Şibli, İslam Tarihi Asr-1 Saadet, İstanbul 1928, C.II, s. 857

31)

Hz. Aişe (r.anha) anlatıyor: Peygamberimiz (A.S.) geceleri mübarek ayakları şişinceye kadar ibadet ederdi. Ben kendisine, “Ey Allah'ın Resûlü, geçmişte işlenmiş ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan günahlarını Allah Teâlâ bağışladığı halde niçin bu kadar yoruluyorsunuz?” dedim. Peygamberimiz (asm): **“Ya Aişe, Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?”** buyurdu.⁹¹

Etkinlik 7.

Sınıf: 10

Süre: 40 Dk.

Kazanımlar:

Adaletin ne anlama geldiğini kavrar ve bir değer olarak fark eder.

Tevbe ve temizlik kavramlarını kavrar, maddi ve manevi temizliğin farkına varır.

Allah'ın buyruklarına uymanın önemini kavrar.

İyilik yapmanın önemini ve Allah katındaki değerini fark eder.

Bozgunculuğun kötülüğünü ve Allah tarafından niçin sevilmediğini kavrar.

İsrafın zararlarını kavrar.

Haksızlık yapmanın kötü bir davranış olduğunu kavrar.

İyi ve kötü davranışlar hakkında genel farkındalık oluşturur.

Allah'ın sevdiği güzel davranışları bilir.

Allah'ın sevmediği kötü davranışları bilir.

İslamiyetin sakınmamızı istediği bazı kötü davranışları belirterek ayetlerle örnekler verir.

"Kur'an ayetlerinde yer alan aşağıdaki hususları

---

⁹¹Tirmizî, Şemâil 44.

toplumsal etkileri açısından tartışınız."

Allah adaletli davrananları sever. (Hucurat: 9)

Allah tevbe edenleri ve temizlenenleri sever.(Bakara: 222)

Allah kendine karşı gelmekten sakınanları sever.(Al-i İmran: 76)

Allah iyilik yapanları sever.(Bakara: 195)

Allah bozgunculuk yapanları sevmez.Kasas: 77)

Allah israf yapanları sevmez.(Enâm: 141)

Allah haksızlık yapanları sevmez.(Âl-i İmran: 57)

Etkinlik 8.

Sınıf: 8

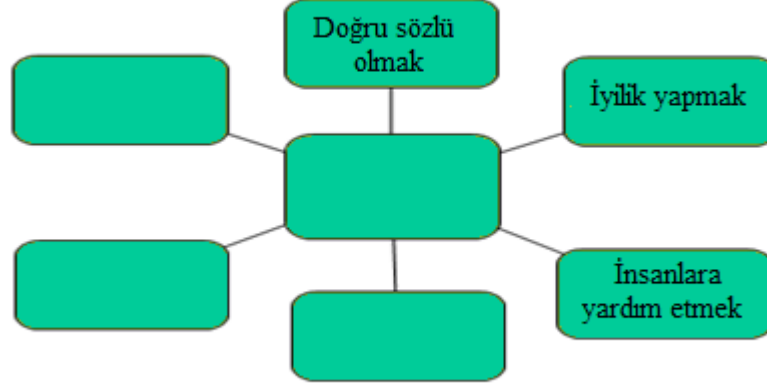
Süre: 30 Dk.

Kazanımlar:

Vedud kavramının anlamını bilir.

Toplum tarafından ve Allah tarafından sevileceğini düşündüğü davranışların bazılarını yazar.

"Vedud isminin anlamı üzerinde düşünerek toplum tarafından beğenilen ve hoş karşılanan, Allah tarafından da sevileceğini düşündüğünüz davranışları diyagram üzerinde gösteriniz."

Sonuç

Bu makalede, Esmâ-i Hüsnâ'dan "Vedud" ismi inceleyerek bir değer olan sevgi kavramına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Etimolojik olarak düşünüldüğünde Vedud kavramı sevgi anlamı ihtiva etmekle beraber eylemsel bazda ele alındığında Esmâ-i Hüsnâ'dan diğer bazı isimlere yakın ilişki içerisinde olduğu görülür. Allah Teala'nın Vedud ismi temelinde "Sevgi" anlamına gelir. Ancak Allah Teala'nın kullarına yönelik olan sevgisini bazı eylemlerle gösterdiği, buna karşılık insanların da Allah'a yönelik olan sevgilerini göstermelerinin de yine bazı eylemler yoluyla olacağına ilişkin Kur'an'dan örneklere çalışmamız içinde yer verilmiştir. Bu eylemler aynı zamanda bireyin, insanlar ve toplum ilişkileri üzerinde etkili olduğu gibi diğer canlılar ve doğayı da içine alan tüm çevre ilişkileri üzerinde düzenleyici etkiye sahip olabilir. Kur'an'da Allah'ın sevdiği insanlar ile ilgili olarak belirtilen eylemler, ahlaki alanda da olumlu eylemler olarak tanımlanmakta, insan ve toplum için de yararlı olduğu gibi, onları yapanlar toplum ve insanlar tarafından da sevilmeindedir. Bunun zıddı olan eylemler ve o eylemleri yapanların Allah tarafından sevilmediği gibi toplum ve insanlar tarafından da sevilmediği görülmektedir. Buradan Vedud ismi ve

içerdiği sevgi kavramı ile olumlu ve olumsuz eylemler arasında kurulan pozitif ve negatif sevgi ilişkilerinin Allah ile insanlar arasında olduğu gibi aynı zamanda insanlar arası ilişkiler ve toplumsal açıdan da önemli olduğu, bu yönleriyle insanlar arası ilişkileri ve toplum yaşantısını etkileyebileceği görülmektedir. Konu bu bağlamda bir bütün olarak değerlendirildiğinde dini kavramların, Esmâ-i Hüsnâ'nın ve özelde de Vedud ismi ve sevgi kavramının bir değer olarak din öğretimi konusu yapılmasının önemi daha iyi anlaşılabilir.

Bu kavramın incelenmesinde ve ders ortamına aktarılmasında edinilmesi hedeflenen kazanımlar konusunda bu çerçeveye göz önünde bulundurulmuş ve etkinlikler de yine bu çerçevede ve kazanımların edilmesine yönelik bir sırayla düzenlenmiştir. Etkinlikler aracılığıyla ulaşılması amaçlanan hususlar şöyle sıralanabilir:

Birinci etkinlikte hedef, öğrencilerin Esmâ-i Hüsnâ hakkında var olan ön bilgilerinin gözden geçirilmesini sağlamaktır.

İkinci etkinlikte hedef, Esmâ-i Hüsnâ'nın Kur'anî bir kavram olduğunu ve Kur'an'da yer alış biçimlerini ve göstermektedir.

Üçüncü etkinlikte hedef, Vedud ismi ile Esmâ-i Hüsnâ'dan diğer bazı isimler arasındaki sevgi ilişkisi üzerinde farkındalık oluşturmaya çalışmaktır.

Dördüncü etkinlikte hedef, insan ve diğer canlıların yavrularına karşı duydukları sevgi ve merhamet yansıtılarak, Allah'ın insanlar ve diğer varlıklara karşı sevgi ve merhametinin daha büyük olduğu bilincini pekiştirmektir.

Beşinci etkinlikte hedef, Allah Teala'nın insanları sevdiği ve onlara iyilik ve ihsanda bulunmasına karşılık insanların da Allah'ın yarattığı diğer canlılar ve insanlara iyilikte bulunması gerektiğinin vurgulanmasıdır.

Altıncı etkinlikte hedef, Allah Teala'ya olan sevgiyi göstermenin yolları olarak Hz. Peygambere tabi olmak, Allah'a

ibadet etmek, verdiği nimetlere şükretmek ve diğer insanlara iyilik etmek olduğu hakkında bilinç oluşturmaktır.

Yedinci etkinliğin hedefi, Adil olmak, iyilik yapmak gibi eylemleri yapanların Allah tarafından sevildiği gibi insanlar arasında da saygın olacağı, bozgunculuk israf ve haksızlık gibi Allah'ın sevmediği işlerin toplum tarafından da hoş karşılanmadığı bilincinin pekiştirilmesidir.

Sekizinci etkinlikte hedef, Öğrencilere Allah'ın sevdiği ve insanlar tarafından da sevilen davranışlara Kur'an-ı Kerim'den verilen örnekler ışığında kendi davranışlarından örnekler buldurmaya çalışmaktır.

Kaynakça

- Akyürek, Süleyman, *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*, DEM Yayınları, İstanbul 2004.
- Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988.
- Bilgin Beyza, Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün Yayıncılık, İkinci Baskı, Ankara, 1995.
- Çantay, H.Basri, *Kur'an-ı Hakim Ve Yüce Meali*, Dördüncü baskı, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1962.
- Demir, M. (2012). Çevreye minberden bakmak: Cuma hutbe-lerinde çevre sorununun sunumu. İnsan ve Toplum, 2 (3), 5-32.[http://www.insanvetoplum.org/files/Sayilar/insan&Toplum\(Human&Society\)_Volume2_Issue3.pdf](http://www.insanvetoplum.org/files/Sayilar/insan&Toplum(Human&Society)_Volume2_Issue3.pdf)
Alındığı tarih: 01.10.2015.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 3. Baskı, Ankara 1978.
- el- Lugavi, Ahmet b. Faris b. Zekeriyya, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luga*, 2. Baskı, Beyrut 1986.
- el-İsfahani, Ragıb, *Müfredat Elfazıl Kur'an*, Tahkik: Safvan Adnan Davudi, Beyrut 1992.
- el-Mevdudi, Ebu'l Ala, *Tefhimu'l Kur'an*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1986.

- ERTORUN, Erdal, *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Müslüman Ve Sorumlulukları*, Yüksek Lisans Tezi , A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara – 2004
- Fahredden Razi, *Tefsir-i Kebir*, Çev. Suat Yıldırım vd., Huzur yayın dağıtım, İstanbul 2013.
- İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, 1994.
- İbrahim Mustafa, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, İstanbul 1995.
- İmam Gazali, *Esma'ül Hüsna, (İlahi Ahlak)* Çev. Y. Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul 1982.
- Kızılabdullah, Yıldız, *Esma-İ Hüsna'dan Bir İsim: "El-Mü'min" : Din Öğretimine Konu Edilmesi Ve Uygulama Örneği*, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14:1 (2009), Ss.229-244)
- Konyalı Mehmet Vehbi, *Hülasatu'l Beyan Fi Tefsir-il Kuran*, İstanbul, 1979.
- Kur'an-ı Kerim Lügati, (el-Mu'cemul Mufehres Tercumesi)* Çev. Mahmut Çanga, Timaş Yay., İstanbul 1994.
- Kurtubi, el-Camiu li Ahkami'l Kur'an, Çev. B. Eryarsoy, Buruc Yay. Birinci baskı, İst, 2003.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Lügat*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1996.
- Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yay. 9. Baskı, İstanbul, 2013,
- Sabuni, Muhammed Ali, *Muhtasar İbn Kesir Tefsiri*, Beyrut, 1981.
- Sabuni, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefasir*, 4. Baskı, Beyrut, 1981.
- Sarı, Mevlüt, El- Mevarid, *Arapça Türkçe lügat*, Bahar yayınevi, İstanbul, 1980.
- Selçuk, Mualla, *Gençlik Çağı ve İnanç Olgusu, Gençlik Dönemi ve Eğitimi (içinde)*, İSAV Yay. İst. 2000, ss. 332-355.

- Yargıcı, Atilla, *Kur'an'ın Önerdiği İdeal İnsan Modelinin Oluşmasında Sevginin Rolü*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2002.
- Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, Yeni Boyut Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul, 1994.
- Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Kitabevi, İstanbul, Tarihsiz.
- Yıldırım, Suat, *Kur'an'da Uluhiyet*, Kayıhan Yayınları 2. Baskı, İst. 1997.